

DIN ISTORIA „REVISTEI ARHIVELOR” (1924–1989)

ANEMARI MONICA NEGRU*

Abstract: *The Journal of the Archives* was founded in 1924 by Constantin Moisil, a university professor, academician, and director of the State Archives. The historian and archivist Aurelian Sacerdoțeanu continued its coordination and published five volumes in 1938–1947, but later the Communist regime abolished the journal for a decade.

The Journal of the Archives was the State Archives’ official publication. It had many of the organization and operation issues of this institution both in the Capital and in its regional branches. It also had a variety of studies in archiving, chronology, diplomacy, genealogy, heraldry, numismatics, paleography, and sphragistics, studies regarding the peculiarities of the scientific preservation and capitalization of historical documents, homage volumes, bibliographies, and reports. Hundreds of documents, catagraphs, terms, inscriptions, manuscripts, etc. have been published in this journal.

During Communist Romania, *The Journal of the Archives* resumed its publication in 1958, with a new series, including various socialist propaganda materials, but also valuable archival works.

Along with great historians, philologists, university professors, members of the Romanian Academy, such as Bogdan Petriceicu Hasdeu, Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga, many archivists published valuable studies in *The Journal of the Archives*. They are: Emil Vârtosu, Ștefan Meteș, Teodor Bălan, Mihai Regleanu, Mihail Fănescu, Ștefan Hurmuzache, Tudor Mateescu, Marcel Ciucă. Articles written by archivist ladies Maria Holban, Elena Limona, Maria Dogaru, Mioara Tudorică, Ioana Burlacu, etc. also appeared in this journal, and some were inspired by women’s history.

Key words: journal, documents, State Archives, archivists.

I. Despre instituția Arhivele Statului și „Revista Arhivelor”

Geneza instituției arhivelor românești a avut loc la 1 mai 1831 în Țara Românească și 1 ianuarie 1832 în Moldova, când au intrat în vigoare *Regulamentele Organice*, care prevedeau înființarea *Arhivelor Statului*, în cadrul Ministerului

* Consilier superior, Arhivele Naționale ale României; e-mail: amonicanegru@yahoo.com

Instrucțiunii și Cultelor. În contextul unirii Principatelor Române, s-a produs și unificarea arhivelor, la 4 aprilie 1862 s-a format *Direcția Generală a Arhivelor Statului* la București, iar la 31 octombrie 1864, s-a adoptat primul *Regulament de organizare a Arhivelor Statului*.

În ceea ce privește publicațiile arhiviștilor, în 1860, Petre Teulescu, funcționar la Arhivele Statului, a început să editeze *Arhiva Română. Documente istorice*, în 1866 apărea la București „Revista Arhivelor Statului Român”¹, iar primul care a publicat cataloage cu actele și documentele din depozitele Arhivelor Statului sub denumirea de *Revista istorică a Arhivelor României. Indice de documente aflate la Arhivele Statului și nepublicate încă* a fost Constantin Aricescu, directorul instituției în anii 1871–1876². A continuat Bogdan Petriceicu Hașdeu, care a condus Arhivele Statului 25 de ani (1876–1900) și a editat *Cuvente den bătrâni și Arhiva istorică a României*.

După Marea Unire din 1918, sub conducerea lui Dimitrie Onciul, în anii 1900–1923 instituția arhivelor s-a descentralizat prin organizarea de arhive sucursale în teritoriile unite, la Cluj, Chișinău și Cernăuți. Prin adoptarea Legii arhivelor din 1925 s-a organizat Direcția Generală a Arhivelor Statului (DGAS) la București și direcțiile regionale.

Angajații arhivelor erau direct interesați să salveze și să valorifice științific documentele păstrate, dar numărul salariaților Arhivelor Statului a fost în general redus, în ușoară evoluție, în anul 1926 ajunsese la 16³, a rămas relativ același și în anii '30 și '40. În anul 1951, arhivele au fost reorganizate și au trecut de la Ministerul Învățământului Public la Ministerul Afacerilor Interne. Noul for tutelar urmărea extinderea sarcinilor Arhivelor Statului, de la preluarea doar a arhivelor istorice mai vechi de 30 de ani, la evaluarea arhivelor de la întreprinderi și „scoaterea la lumină a informației ținută ascunsă de istoriografia burgheză”⁴. În consecință, a crescut numărul organizațiilor arhivistice din țară de la 10, câte erau în 1945, la 70, iar numărul posturilor în București a ajuns la 80⁵.

Raportul dintre personalul științific și cel administrativ al Arhivelor Naționale a fost de aproape 3:1 în favoarea personalului științific, deci numărului redus de specialiști în arhivistică, i se adăuga și lipsa personalului tehnic. Situația s-a schimbat ulterior, în paralel cu creșterea arhivei și mai ales a interesului științific, economic și, posibil, politic pentru Fondul Arhivistic Național⁶.

Necesitatea educării personalului arhivelor a fost un obiectiv esențial al conducerii instituției arhivelor. Astfel, în 1924, datorită eforturilor lui Constantin

¹ *Bibliografia arhivisticii românești*, Direcția Generală a Arhivelor Statului (în continuare DGAS), București, 1969, p. 76.

² Constantin Moisil, *Arhivele Statului*, în „Boabe de grâu”, An I, nr. X, decembrie 1930, p. 598.

³ *Arhivele Statului – 125 ani de activitate 1831 – 1956*, DGAS, București, 1957, p. 52.

⁴ Arhivele Naționale ale României (în continuare ANR), Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare SANIC), fond DGAS, dosar 129/1951, f. 27.

⁵ *Ibidem*, dosar 128/1951, f. 8; DGAS, *Arhivele Statului...*, p. 56.

⁶ ANR, SANIC, fond DGAS, dosar 2/1948, f. 48 – 9.

Moisil⁷, director al Arhivelor Statului în anii 1923–1938, s-a înființat *Școala Practică de Arhivari – Paleografi*, o instituție asemănătoare cu cele existente la Paris, Madrid, Veneția, Leningrad, Vatican sau Liverpool. Aceasta a funcționat pe lângă Direcția Generală a Arhivelor Statului, care-i pune la dispoziție localul, biblioteca și materialul didactic. Sarcina școlii era de a pregăti personalul de specialitate necesar arhivelor, registraturilor diferitelor autorități și funcționari speciali pentru bibliotecile publice⁸. Activitatea Școlii de Arhivistică a fost remarcabilă: 729 de absolvenți în perioada 1924–1938, din care 28 au obținut diploma cu lucrări originale, întocmite după migăloase cercetări în arhivă (numărul licențiaților nu era totuși mic în comparație cu *École des Chartes*, care în primii 14 ani avea mai puțin de 25 diplomați, dar mai mulți absolvenți)⁹. Școala a fost desființată în anul 1941, reînființată în 1942, iar în 1950 a devenit o secție a Facultății de Istorie din București (la sfârșitul anilor '70 a dispărut și această secție).

Este de reținut că aproape toți funcționarii din arhive (excepția o constituiau servitorii) aveau studii medii sau chiar superioare, situație demonstrabilă chiar din anul 1901 sau în 1913¹⁰. În 1948, toate funcțiile de la director, la paleograf, erau ocupate de absolvenți ai facultăților de litere, teologie, geografie și drept, fiind înregistrate doar două cazuri cu bacalaureat și unul cu studii neterminate. Situația era asemănătoare în 1951, unde nu mai apar licențiații în teologie¹¹.

În anii '60, completarea cunoștințelor de specialitate arhivistică se făcea în cadrul DGAS, prin cursuri de 3 ani, încheiate cu o lucrare științifică și susținerea unui examen. Este adevărat că la aceste cursuri se studiau: „principiile de bază ale arhivisticii socialiste, arhivistica românească în anii regimului democrației populare, statul în feudalism, capitalism și democrație populară”, dar și activități specifice meseriei, precum „prelucrarea tehnico-științifică a materialului documentar, evidența, expertizarea, completarea depozitelor Arhivei Naționale, păstrarea și conservarea, folosirea multilaterală a materialelor documentare, arhive speciale, activități de îndrumare și control, științe auxiliare și limbi străine”¹². Abia la 28 martie 1980 s-a organizat Centrul de Perfecționare Arhivistică, care s-a transformat în anul 1992 în Școala Națională de Perfecționare Arhivistică.

În anii '50 și '60, arhiviștii aveau repartizate muncă de teren și depozit (40% din timp) și muncă științifică. În cadrul primului tip de sarcină, ei trebuiau să cerceteze toate instituțiile deținătoare sau generatoare de arhivă, să opereze preluări

⁷ Constantin C. Moisil (8 decembrie 1876, Năsăud – 20 octombrie 1958, București) a fost profesor de istorie, arheolog și numismat român. A fost directorul Cabinetului Numismatic al Academiei, părintele numismaticii românești, punând bazele primei școli din România, care studiază monedele. De asemenea, a fost și directorul Arhivelor Statului, înființând Revista Arhivelor în 1924. În anul 1948 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

⁸ Laurențiu Mera, *Îndreptar arhivistic pentru personalul care creează, păstrează și folosește documente*, Editura Cartimpex, Cluj-Napoca, 2001, p. 247.

⁹ ANR, SANIC, fond Școala de Arhivistică, dosar 20/1938, f. 116.

¹⁰ ANR, SANIC, fond DGAS, dosar 7/1913, f. 20 – 21.

¹¹ *Ibidem*, dosar 128/1951, f. 44 – 48.

¹² *Ibidem*, dosarele 119/1955, f. 9, 45/1961, f. 106, 104/1961, f. 25.

și selecționări, iar în depozite să sistematizeze, să claseze, să inventarieze și să restaureze fondurile primite. Munca științifică presupunea evidența și indexări de documente pe fonduri, fișarea lor, inventarierea manuscriselor, a sigiliilor, liste de selecționare, eliberarea certificatelor de vechime, organizarea de expoziții și de cursuri interne pentru pregătirea personalului, redactarea de lucrări de specialitate¹³. În acest sens, se cerea arhiviștilor de la fiecare serviciu să contribuie cu articole și informări la „Revista Arhivelor”, să scrie cel puțin un articol pe an¹⁴. În anii '50, arhiviștii scriau frecvent articole în „Revista Arhivelor”, colaborare pentru care erau plătiți (pentru 40 000 semne, 900 lei, se reținea impozit de 2%)¹⁵.

Aurelian Sacerdoțeanu¹⁶ (1904–1976), persoană emblematică a instituției arhivelor, a subliniat de multe ori că atribuțiile arhivistului sunt mai multe și mai grele decât ale istoricilor și anume: a) de ordin științific, pentru a pregăti inventare, cataloage, ghiduri de arhive, ediții de documente, și b) de ordin tehnic, pentru a alege, clasa, păstra și comunica materialul arhivistic. El considera că: „*Un arhivist complet este cel care trebuie să îndeplinească o muncă de hamal pentru a așeza documentele la locul lor, o muncă de chimist și de fizician pentru restaurarea și conservarea documentelor și [...] în sfârșit, abia acum vine munca arhivistului, care i se recunoaște în deobște: cunoașterea cuprinsul actelor ce va avea sub paza sa și evidențierea lui. Arhivistul, după ce a salvat arhiva, are datoria să o facă utilă: prin clasare și inventariere, prin crearea posibilității pentru cercetător de a ști că există informația pe care o caută și că o poate avea repede*”¹⁷.

În ceea ce privește publicațiile arhiviștilor, Constantin Moisil a cerut acordul Ministerului Instrucțiunii pentru a edita o publicație semestrială a Arhivelor Statului:

„1924, mai 16 (București). Raport al lui Constantin Moisil, directorul Arhivelor Statului, către Ministerul Instrucțiunii, privind apariția „Revistei Arhivelor”.

Oficial. Nr. 142. 1924, maiu 16

Ministrul Instrucțiunii

Spre a provoca o mișcare științifică în jurul Arhivelor Statului, am luat inițiativa publicării unei reviste semestriale, intitulată „Revista Arhivelor”, la care

¹³ *Ibidem*, dosarele 1/1950, f. 26 – 27, 17/1952, f. 30, 104/1961, f. 19.

¹⁴ *Ibidem*, dosarele 6/1950, f. 99, 119/1955, f. 32, 102/1960, f. 3.

¹⁵ *Ibidem*, dosar 3/1958, f. 37.

¹⁶ Aurelian Sacerdoțeanu s-a născut la 20 decembrie 1904 în comuna Costești, județul Vâlcea. A urmat cursurile Facultății de Filosofie și Litere (1923–1927), ale Școlii Superioare de Arhivistică (1925–1927) din București, a beneficiat de un stagiu de specializare la Paris (1927–1929), iar în 1930 a obținut doctoratul în istorie. A fost, timp de aproape două decenii, profesor la Școala Superioară de Arhivistică (1929–1948), apoi la Institutul de Arhivistică (1948–1950). După desființarea acestuia a trecut la Catedra de Arhivistică din cadrul Facultății de Istorie a Universității din București (1950) unde a lucrat până la pensionarea sa în 1970. A îndeplinit timp de 15 ani, funcția de director general al Arhivelor Statului (1938–1953). Contribuțiile sale științifice sunt axate pe istoria evului mediu, științele auxiliare ale istoriei, cu deosebire arhivistica, cronologia și sigilografia, iar în publicistică, în 1941, a pus bazele revistei „Hrisovul” – Buletinul Școlii de Arhivistică, cu apariție anuală. Profesorul Sacerdoțeanu a fost pensionat la vârsta de 65 de ani și nu i s-a acordat calitatea de profesor consultant, de care au beneficiat cei mai mulți dintre colegii săi. A murit la 7 iunie 1976.

¹⁷ ANR, SANIC, fond Școala de Arhivistică, dosar 29/1941, f. 119.

colaborează funcționarii superiori ai acestei instituții atât din Direcția generală, cât și din direcțiunile regionale, precum și alți intelectuali și erudiți ce se ocupă cu studiul documentelor istorice.

Înaintându-vă primul număr al revistei, am onoarea a vă ruga, d-le ministru, să binevoiți a sprijini publicațiunea noastră, acordându-se o subvenție sau făcând un număr de abonamente pe seama ministerului”.

*Dir. general,
(ss) Const. Moisil¹⁸*

Despre necesitatea realizării unui organ de presă permanent al Arhivelor Statul, Constantin Moisil a scris în diverse publicații, de exemplu în revista „Boabe de grâu”: „...am început să public încă din primăvara anului 1924 o revistă de specialitate: „Revista Arhivelor”, care urmărește promovarea tuturor științelor în legătură cu materialul arhivistic: arhivistica, sigilografia, paleografia, diplomatica, heraldica, instituțiile vechi românești, ș.a. Ea este un organ de promovare a acestor științe și un periodic, unde funcționarii specialiști ai arhivelor să-și poată publica cercetările lor”¹⁹.

În anii 1924–1937, Constantin Moisil a reușit să publice două volume, numerele 1 – 7 ale „Revistei Arhivelor”, iar Aurelian Sacerdoțeanu a editat până în 1947 alte cinci volume ale revistei, ajungându-se astfel la 14 numere.

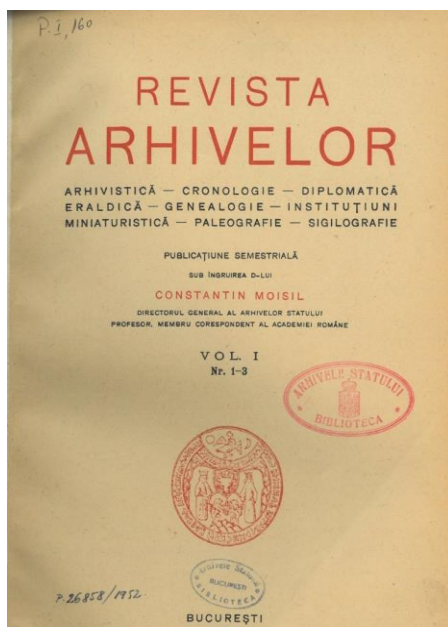

Fig. 1. Coperta primului număr al „Revista Arhivelor”, vol. I, nr. 1–3, 1924–1926.

¹⁸ ANR, SANIC, fond DGAS, dosar 924/1924, f. 152, manuscris.

¹⁹ „Boabe de grâu”, an I, nr. 10, decembrie 1930, pp. 592–601.

II. „Revista Arhivelor” în anii interbelici – autori și tematica articolelor

Inițial, publicația a integrat studii și comunicări privind problemele teoretice și practice din domeniul arhivisticii, rubricile revistei fiind: articole, miscelaneea, bibliografie, informații. Tematica studiilor publicate în „Revista Arhivelor” a fost la început de specialitate: cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, numismatică, paleografie, sigilografie, referitoare la particularitățile conservării și valorificării științifice a documentelor istorice, volume omagiale, bibliografii, dări de seamă. Acest orizont tematic al revistei s-a extins treptat la domeniul științelor auxiliare, al istoriei, artei, autorii publicând studii privind geneza poporului român, întemeierea statelor feudale, rolul și caracteristicile instituțiilor, evoluția economică, politică, socială și culturală a națiunii române în context european, războaie, războaie și revoluțiile medievale, moderne, contemporane, formarea statului național unitar român.

Aurelian Sacerdoțeanu a susținut această tematică a revistei, astfel la 1 aprilie 1974, la serbarea semicentenarului „Revista Arhivelor”, afirma că:

„ – *Am introdus rubrici mai categorice și expresive: articole, miscelaneea, bibliografie, informații – cronică arhivelor.*

– *Am stăruit în mod deosebit asupra problemelor de arhivistică spre a forma un spirit arhivistic aproape inexistent atunci. Astfel au apărut cele dintâi studii de arhivistică în literatura noastră. Socot și acum remarcabile cele venite din Cluj*²⁰.

Interesul cercetătorilor față de această publicație a fost determinată în primul rând de editarea a numeroase documente, transcrise integral, fragmentar sau rezumate. Numai în primul număr al revistei au fost integrate 455 documente, catalogafii, condici, manuscris, peste 1000 fiind în prima serie a publicației²¹.

Aurelian Sacerdoțeanu, începând din 1939, în fiecare număr al revistei a publicat o bibliografie veche și nouă, totalizând 1283 de trimiteri²², care informa cititorii asupra publicațiilor importante din domeniul arhivisticii, a științelor auxiliare și istoriei. El a publicat și dările de seamă anuale ale Arhivelor Statului, care transmiteau informații despre lucrări de arhivă, personal și salarizare, Muzeul Arhivelor, Școala de Arhivistică, venituri și cheltuieli.

În volumul al III-lea, partea I a „Revistei Arhivelor”, șase numere apărute în 1936–1943, după o întrerupere de șapte ani a procesului editorial, au fost omagiale, închinare personalităților care au prețuit arhivele: Alexandru I. Lăpedatu²³, lui

²⁰ Aurelian Sacerdoțeanu, *Revista Arhivelor în anii 1938–1947. Proiecte și realizări*, în „Revista Arhivelor”, Anul LI (1974), volum XXXVI, p. 484.

²¹ *Revista Arhivelor 1924–1985. Bibliografie tematică*, DGAS, editor Mioara Tudorică, București, 1988.

²² Constantin Bălan, „*Revista Arhivelor*” la 70 de ani de la apariție (1924–1989), în „Revista Arhivelor”, București, 1994, nr. 1, p. 19.

²³ „Revista Arhivelor”, vol. III, nr. 6–8, 1936–1937.

Constantin Moisil²⁴, Dimitrie Onciul²⁵, Nicolae Iorga²⁶, Bogdan Petriceicu Hașdeu²⁷, Constantin Aricescu²⁸.

În „Revista Arhivelor” au publicat renumiți istorici și arhiviști români. Astfel, în primele numere ale revistei editate de Constantin Moisil au publicat valoroșii istorici, profesori universitari, membri ai Academiei Române: Nicolae Iorga – *Un mănunchi de documente prahovene*²⁹, Paul Gore, *Arhivele*³⁰, Ion Bianu (președinte al Academiei Române) – *Visuri, gânduri și planuri din dinainte cu o jumătate de secol pentru organizarea bibliotecilor, arhivelor și muzeelor țării*³¹, Ioan Lupaș, *Un tabel statistic al arhivelor județene și orășenești din Transilvania*³². Alți autori a valoroase articole din revistă au fost: Andrei Veress, Gheorghe Ghibănescu, Zenovie Păclișanu, Dan Simonescu, Dumitru Berciu, George D. Florescu, Emil Condurachi, I.C. Filitti, Emanoil Hagi-Mosco, C.I. Karagja, Ilie Gheorghe ș.a.

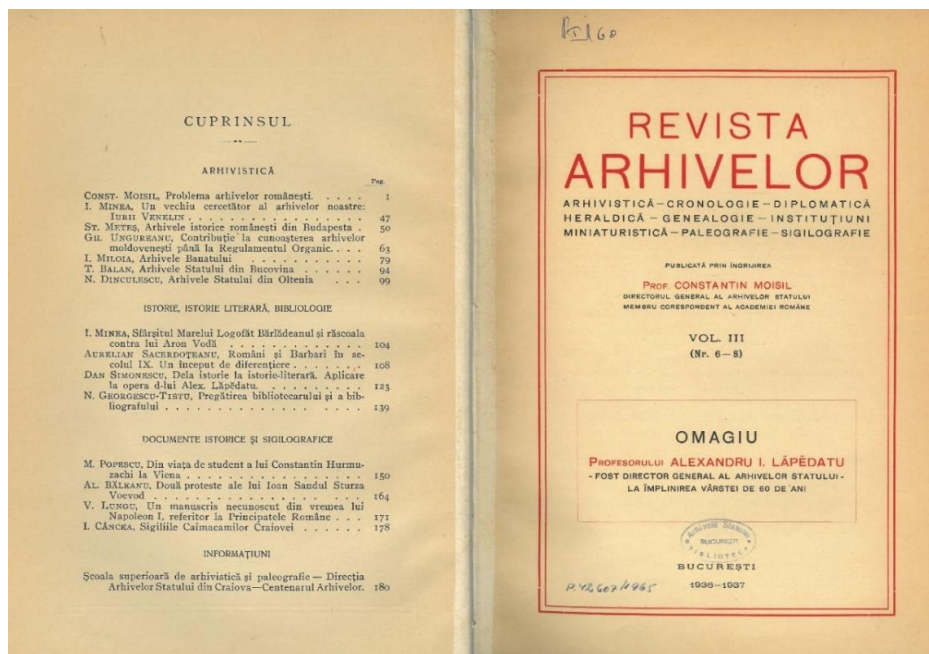

Fig. 2. Cuprinsul „Revistei Arhivelor”, vol. III, nr. 6–8, 1936–1937.

²⁴ *Ibidem*, vol. III, 2, nr. 8, 1939.

²⁵ *Ibidem*, vol. IV, 1, 1940.

²⁶ *Ibidem*, vol. IV, 2, 1941.

²⁷ *Ibidem*, vol. V, 1, 1942.

²⁸ *Ibidem*, vol. V, 2, 1943.

²⁹ *Ibidem*, vol. I, nr. 1–3/1924–1926, pp. 3–7.

³⁰ *Ibidem*, pp. 8–20.

³¹ *Ibidem*, vol. II, nr. 4–6/1927–1929, p. 265.

³² *Ibidem*, vol. I, nr. 1–3/1924–1926, pp. 73–76.

Numeroase articole au fost scrieri ale arhiviștilor, istorici angajați la Arhivele Statului: Ștefan Meteș, directorul Arhivelor Statului din Cluj (1922–1947), membru corespondent al Academiei Române, un articol al său publicat în „Revista Arhivelor” fiind: *Populația maghiară din Transilvania*³³, Sever Zotta, directorul Arhivelor Statului din Iași în anii 1912–1934, care a scris *Despre neamul cantemireștilor*³⁴, Gheorghe Ungureanu (director al Arhivelor Statului Iași în anii 1941–1969), Teodor Bălan (director al arhivelor din Bucovina), Nicolae Gh. Dinculescu (Arhivele Olteniei), Ioachim Miloia (director al arhivelor din Banat), Damian P. Bogdan, Ilie Minea, Ștefan Hurmuzache, Emil Vârtosu ș.a.

Fig. 3. Salariații DGAS în 1943: prof. univ. Aurelian Sacerdoțeanu, directorul Arhivelor Statului, I.C. Dobrescu, director adjunct, Georgeta Fiñescu, I.R. Mircea, Maria Dumitrescu, Georgeta Lumitraru, Ion Comănescu, Claudia Mihăilescu, Florica Moșil Condurachi, Gh. Vlăsceanu, I. Fănuică, Mihail Regleanu, C. Dinu, I. Vârtosu.

Sursa: ANR, SANIC, fond familial Aurelian Sacerdoțeanu, dosar 881, f. 1.

³³ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1, 1940, pp. 69–99.

³⁴ *Ibidem*, pp. 61–72, 204–209, 316–327.

III. Despre starea „Revistei Arhivelor” în epoca României comuniste

Prima serie a „Revistei Arhivelor” a luat sfârșit în anul 1947, autoritățile comuniste suspendând publicația până în 1958. În anii 1958–1970, în noua serie, revista a apărut de două ori pe an, iar din 1971 editarea ei a fost trimestrială, în anii 1973, 1977 și 1979 fiind tipărite și numere-supliment, închinat Revoluției de la 1848, împlinirii 100 de ani de la Războiul de Independență și a Marii Uniri din 1918³⁵.

Fig. 4. 1958, București. Coperta „Revistei Arhivelor”, serie nouă, an I (1958), nr. 1, cu fotografia mănăstirii „Mihai Vodă”, unde a fost sediul Arhivelor Statului în perioada 1900–1916.

În anii dictaturii comuniste, structura „Revistei Arhivelor” a fost stabilită astfel:

I. Documentele zilelor noastre (documentele de partid).

II. Studii, comunicări, articole

– istorie: studii grupate cronologic, pe secole, iar în cadrul fiecărui secol ordonare alfabetică pe autori.

³⁵ Constantin Bălan, *op. cit.*, pp. 20, 21.

– arhivistică: legislație, teorie și practică, prezentări de fonduri, prețuitori ai arhivelor.

– științe speciale: istoria instituțiilor, istoria dreptului, diplomatică, paleografie, heraldică, genealogie, cronologie, codicologie, cartografie, biblioteconomie, numismatică, medalistică, geografie istorică, miniaturistică, filigranologie. În cadrul fiecărei științe ordonarea alfabetică pe autori.

III. Documente: ordonate cronologic.

IV. Instrumente de lucru: bibliografii, glosare, liste de documente, indicatoare-nomenclatoare publicate pentru documente din diferite ramuri de activitate, recenzii și prezentări ordonate alfabetic pe autori.

Din comitetul de redacție al „Revistei Arhivelor” în anii '60 făceau parte: Vasile Arimia – redactor șef, Florin Boeraș, Ioan Leonte, Ion Mărcuș, Mihai Regleanu, Maria Soveja, Gheorghe Ungureanu. Pentru îmbogățirea patrimoniului arhivistic, în anii 1964–1972, peste 100 de arhiviști au făcut investigații în 15 state și au realizat sute de xerografii și fotografii ale unor documente importante³⁶.

De remarcat creșterea numărului istoricilor și arhiviștilor, a colaboratorilor din toată țara. Astfel, de la Iași, alături de Gheorghe Ungureanu, Constantin Turcu, Gheorghe Balica, Dumitru Ivănescu și alți arhiviști, au colaborat profesorii și cercetătorii: Valerian Popovici, Gheorghe Platon, Nicolae Corivan, Constantin Botez, Ioan Saizu, L. Eșanu ș.a. De la Cluj s-au publicat studii valoroase semnate de Sigismund, Jakó, Francisc Pall, Ioody Paul. De asemenea, de la Năsăud Ion Rusu, de la Tg. Mureș Ioan Ranca și L. Moldovan, de la Timișoara Moț Tiberiu, Andrei Caciora și Eugen Glück, de la Sibiu N. Nistor, de la Baia Mare Vasile Căpâlnean și Ioan Sabău, de la Suceava V. Miron și G. Irimescu, de la Brăila Nicolae Mocioiu, de la Vrancea G. Gonceanu, iar din Oltenia – Ileana Petrescu, Nicolae Chipurici, Alexandru Bălinescu, Mite Măneanu au scris despre meleagurile lor și au transcris documente necunoscute. De la Institutul „Nicolae Iorga”, profesori de la facultățile de istorie și din alte instituții au colaborat: Dumitru Berciu, Virgil Căndea, Augustin Deac, Dan Berindei, Stan Apostol, Alexandru Porțeanu, Gheorghe Georgescu-Buzău, Nicolae Ciachir, Constantin Corbu, Florin Constantiniu, Mihai Retegan ș.a.

De reținut articolele valoroase publicate în „Revista Arhivelor” de academicianul Andrei Oțetea – *Legenda expatrierii lui T. Vladimirescu după pacea de la București (1812)*³⁷ și *Influența Moldovei și Țării Românești asupra politicii Porții*³⁸, C.C. Giurescu, Ștefan Pascu, Panait I. Panait – *Constantin Vodă Brâncoveanu în contextul contemporaneității sale românești*³⁹, Ioan Ranca, *Acțiuni românești după adunarea de la Blaj din septembrie 1848. Contribuții documentare*⁴⁰, Virgiliu V. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii dedicate lui Mihai*

³⁶ Constantin Bălan, *op. cit.*, p. 24.

³⁷ „Revista Arhivelor”, An II (1959), nr. 2, pp. 77–83.

³⁸ *Ibidem*, An III (1960), nr. 1, pp. 49–56.

³⁹ *Ibidem*, An LXV (1988), vol. L, nr. 3, p. 241–253.

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 1, pp. 135–140.

*Eminescu. Mărturii documentare*⁴¹, Gheorghe Untaru, *Iarmaroacele din ținuturile sudice ale Moldovei între anii 1800–1864*, Ștefan Pascu, *1 Decembrie 1918*⁴², prof. Mihai Guboglu despre documentele turcești și ale arhivistului Dumitru Limota despre cele grecești, ș.a.

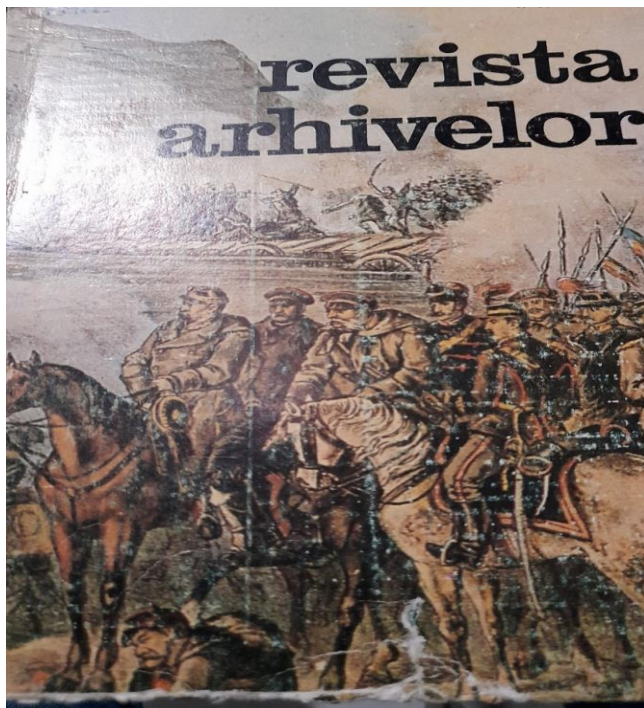

Fig. 5. Coperta „Revistei Arhivelor”, An LIV (1977), vol. XXXIX, nr. 3.

În anii '70 – '80, autoritățile comuniste au accentuat politizarea revistei, care reproducea din primele pagini expozerile dictatorului și continua cu multe studii fără valoare istorică. Chiar și în aceste condiții, unii cercetători au publicat în „Revista Arhivelor” studii istorice valoroase în „Revista Arhivelor”: prof. Ștefan Ștefănescu, *Mircea cel Mare – apărător al românilor și al Europei la Dunărea de Jos*⁴³, Valeriu Veliman, *O cronică turcească despre domnia lui Mircea cel Mare*⁴⁴, Dumitru Zaharia, *Formarea și continuitatea poporului român în operele unor istorici italieni*⁴⁵, Vasile Cărbășiș – *150 de ani de la apariția „Gazetei Transilvaniei”*, Constantin Corbu, *1888 – prima răscoală generală a țărănimii din România în*

⁴¹ *Ibidem*, An LXVI (1989), vol. LI, nr. 2, pp. 212–220.

⁴² *Ibidem*, An XI (1968), nr. 2, pp. 3–10.

⁴³ „Revista Arhivelor”, An LXIII (1986), vol. XLVIII, nr. 3, pp. 264–271.

⁴⁴ *Ibidem*, nr. 4, pp. 372–385.

⁴⁵ *Ibidem*, An LXV (1988), vol. L, nr. 1, pp. 51–56.

*epoca modernă*⁴⁶, C.C. Giurescu, *Al VII-lea Congres de istorie turcă*⁴⁷ și mulți alții. De asemenea, au fost publicate și câteva articole cu tematică feministă, precum: *Societatea de binefacere a femeilor române* de Constantin M. Boncu⁴⁸, *Elena Ghica – interpretă în prima piesă de teatru jucată în limba română (1816)* de Marcel Ciucă⁴⁹ ș.a.

IV. Despre femeile-autoare ale „Revistei Arhivelor”

Femei cu diferite profesii, în special arhiviste, cercetătoare, jurnaliste, au contribuit cu lucrări personale, inedite și valoroase la editarea „Revistei Arhivelor”. Astfel, încă din anul 1926, în această revistă au fost publicate și studii ale unor femei, prima autoare pe care o găsim în „Revista Arhivelor” fiind Elena Eftimiu, cu articolele: *Antimii, fata vornicului Grigore Ureche. Contribuții documentare*⁵⁰ și *Recensii*⁵¹. În anii următori, în acest periodic au publicat și alte doamne, precum: Zoe G. Balș⁵², *Două acte de la Mihaiu Viteazul*⁵³, Maria Holban⁵⁴, *De la guivre de Visconti, à la salamandre de Francois I*⁵⁵, Georgeta Fițescu, *Institutul de fete Santa Maria din Iași*⁵⁶, Elena Mureșan-Triteanu, *Contribuții la istoria dreptului românesc din Transilvania*⁵⁷, *Din legăturile familiei nobile transilvane Petru Budai*

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 43–50.

⁴⁷ *Ibidem*, An XLVIII (1971), vol. XXXIII, nr. 1, pp. 129–130.

⁴⁸ *Ibidem*, An LII (1975), vol. XXXVI, nr. 4, pp. 464–467.

⁴⁹ *Ibidem*, An LXVI (1989), vol. LI, nr. 3, pp. 282–285.

⁵⁰ *Ibidem*, An II, nr. 3, 1926, pp. 370–372.

⁵¹ *Ibidem*, vol. II, nr. 4–5, 1927–1929, p. 254.

⁵² Fiica lui Gheorghe Balș, născută la 19 decembrie 1897. A făcut studii de drept, devenind profesor al Universității din Cluj și membru corespondent al Academiei Române. A decedat la Paris în 10 ianuarie 1991 fiind înmormântată la Noisy-le-Roi. Cf. Sturdza, Mihail Dim., *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, Editura Simetria, București, vol. I, 2004, p. 257.

⁵³ „Revista Arhivelor”, vol. I, nr. 2, 1925, pp. 266–268.

⁵⁴ Maria Holban (30 mai – dată incertă, există și varianta martie – 1901, București – 18 martie 1991, București) a fost fiica generalului Ștefan Holban, atașat militar la Petersburg, guvernator al Budapestei, ministru de război în guvernul Take Ionescu. A studiat medievistica occidentală, publicând sau studiind documentele originale. Opera sa cuprinde mai multe studii despre Francisc I, Erasmus de Rotterdam, Louise de Savoia, Margareta de Navarra, Lefèvre d'Étaples, ș.a., sau traduceri. A lucrat în cadrul Școlii de Arhivistică și Paleografie. Angajată, din 1949, la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, a colaborat la pregătirea marilor colecții de documente, *Documente privind istoria României și Călători străini despre Țările Române*, a susținut numeroase comunicări: *Cabală și antisemitism în secolul al XVI-lea, Jean Louis Carra și așa zisa istorie a Moldovei după un text inedit, Profiluri consulare – Primii consuli francezi în țările române (1798–1816), Datarea și interpretarea unor jetoane ale lui Francisc I pe bază de texte contemporane* ș.a. Membru corespondent al Academiei Române – consultat la 25 iulie 2022 sursele: Nicoleta Roman, *Maria Holban*, în „Revista Istorică”, tom XXI, 2010, nr. 1–2, p. 137–165; https://www.academia.edu/7157658/Maria_Holban, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Maria_Holban

⁵⁵ „Revista Arhivelor”, vol. III, nr. 6–7, 1936–1937, pp. 240–253.

⁵⁶ *Ibidem*, vol. V, 1, 1942, pp. 226–236.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 237–246

cu Țara Românească⁵⁸, *Un document din Drăguș (Făgăraș)*⁵⁹, Virginia Sacerdoțeanu, *Un document de la regele Ungariei, Mateiaș Corvin*⁶⁰, Ecaterina Negruți, *Condica obligațiilor de boieresc a țăranilor de pe domeniul Ghica-Comănești (1846)*⁶¹.

Chiar dacă teme de istorie a femeilor au fost extrem de rare printre opțiunile de cercetare ale autoarelor revistei – Elisabeta Ioniță a scris despre *Femeile din România și Marea Unire din 1918*⁶², *Prima organizație de femei din România*⁶³, Elena Georgescu, *1877 și femeile române*⁶⁴, Victoria Șoiculescu a prezentat documentele arhivistice referitoare la *Liga drepturilor și datorii femeii*⁶⁵ –, totuși subiectele abordate au fost multiple și diverse. Arhivistele au publicat documente și studii despre evenimente istorice, personalități, steme, monede românești și străine. De exemplu, Elena Moisuc-Limona⁶⁶ a scris despre *Câteva date economice privind moșile din Moldova ale fondului bisericesc bucovinean, Acte relative la breslele din Brașov, Un document privitor la mișcarea muncitorească din Praga în 1844*⁶⁷, iar împreună cu Dumitru Limona: *Catastihele casei comerciale Ioan Marcu din Sibiu*⁶⁸. Ana Cristina Halichias a publicat mai multe studii, printre care: *Editarea documentelor scrise în limba latină*⁶⁹, iar Monica Vlaicu, *Observații asupra sistemului de prescurtare în documentele transilvănene cu scriere gotică din secolele XV–XVII*⁷⁰.

Alte cercetătoare au scris în revistă despre evenimentele din 1848, 1877, 1918: Emilia Cohn, *Spitalele vremelnice organizate în București în timpul războiului din 1877–1878*⁷¹, *Scriitori români participanți la revoluția de la 1848 în țările române*⁷²; Eugenia Ciocan, *Activitatea revoluționarilor români în străinătate după înfrângerea revoluției de la 1848*⁷³, Beatrice Marinescu, *Anglia și neatârănarea politică a României*⁷⁴, Elisabeta Negulescu, *Anul revoluționar 1848 în*

⁵⁸ *Ibidem*, vol. VII, 1, 1946, pp. 158–162.

⁵⁹ *Ibidem*, vol. VI, 1, 1944, pp. 128–131.

⁶⁰ *Ibidem*, vol. VII, 2, 1947, pp. 321–329.

⁶¹ *Ibidem*, serie nouă, nr. 2, 1958, pp. 221–232.

⁶² Elisabeta Ioniță, *Femeile din România și Marea Unire din 1918*, în „Revista Arhivelor”, vol. XLI, 1979, Supliment, pp. 201–205.

⁶³ *Idem*, *Prima organizație de femei din România*, în „Revista Arhivelor”, An LIX, vol. XLIV (1982), nr. 4, pp. 352–361.

⁶⁴ „Revista Arhivelor”, An (1977), nr. 2, pp. 175–181.

⁶⁵ *Ibidem*, An XLVIII (1971), vol. XXXIII, nr. 4, pp. 557–560.

⁶⁶ Asistent universitar, arhivist la Buzău, Ploiești, Brașov, căsătorită cu Dumitru Limona, în Dumitru Limona, *Negustorii „greci” și arhivele lor comerciale*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2016, p. 15.

⁶⁷ „Revista Arhivelor”, serie nouă, An I (1958), nr. 1, pp. 263–264.

⁶⁸ *Ibidem*, Anul II (1959), nr. 2, pp. 225–244.

⁶⁹ *Ibidem*, LXIII (1986), vol. XLVIII, nr. 4, pp. 416–425.

⁷⁰ *Ibidem*, LVI (1979), vol. XLI, nr. 1, pp. 48–66.

⁷¹ *Ibidem*, 1977, supliment, pp. 100–103.

⁷² *Ibidem*, 1973, supliment, pp. 144–152.

⁷³ *Ibidem*, supliment 1979, pp. 135–137.

⁷⁴ *Ibidem*, An LIV (1977), vol. XXXIX, nr. 1, pp. 62–75.

*județul Prahova*⁷⁵, Eugenia Rodica Anghel, *Rolul universității ieșene în lupta pentru desăvârșirea unirii*⁷⁶, Eufrosina Popescu, *Dezbaterea problemei privind revizuirea constituției din anii 1914–1916*⁷⁷.

În anii de după cel de-al Doilea Război Mondial, a crescut numărul femeilor care au publicat în „Revista Arhivelor”, tot mai multe angajate de la Arhivele Statului fiind implicate și în valorificarea științifică a documentelor. Unele arhiviste, precum Ioana Burlacu, Elena Gheorghe, Viorica Hostiuc, Maria Pârvulescu, Emilia Poștăriță, Maria Soveja, Maria Tudorică și altele au făcut parte și din colegiului de redacție al publicației. Active, cu mai multe articole interesante și documentate, publicate în revistă, au fost arhiviste: Ioana Burlacu (*Pagini din lupta românilor transilvăneni aflați în vechea Românie 1908–1916*⁷⁸, *Guvernele României între 1866 – 1945. Liste cu miniștri*⁷⁹), Maria Dogaru (*Documente din arhivă reflectând adeziunea maselor populare la Unire*⁸⁰), Maria Georgescu – studii de sigilografie, heraldică, Mioara Tudorică a fost și redactorul revistei, a publicat lucrarea *Revista Arhivelor, 1924–1985, Bibliografie tematică*, București și numeroase articole.

O altă temă cercetată de femei în „Revista Arhivelor” a fost educația, de exemplu Ana Dragomirescu a scris despre *Școala ialomițeană în timpul Primului Război Mondial*⁸¹, Voinea Monica, Aura Macoveiu despre *Rolul corpului didactic din județul Brașov la lupta pentru unitatea națională*⁸², Emilia Cohn a descris *Ordonarea și inventarierea arhivelor școlare*⁸³. Alte arhiviste, precum Ileana Leonte, Maria Andrițoiu, Maria Dogaru au scris studii de sigilografie, sau de cartografie: Florența Ivaniuc.

În anii regimului comunist din România, unele cercetătoare și arhiviste au fost influențate de doctrina socialistă și au scris articole în acest spirit. Cele mai multe arhiviste au publicat însă în acest periodic diverse izvoare istorice inedite, păstrate în depozitele de arhivă, de exemplu: Mirela Saim, *O referință inedită a lui Lorenzo de Medici la Daci*⁸⁴, Maria Soveja, *Acte inedite din cancelaria domnească a Țării Românești – secolele XVI–XVII*⁸⁵, *Acte de cancelarie de la Mihai Viteazul*⁸⁶, Elena Moisuc, *O scrisoare autografă a lui Nicolaus Olahus*, Veronica Vasilescu, *Hrisoave muntenești inedite*⁸⁷, Emilia Poștăriță, *Mihai Viteazul în conștiința*

⁷⁵ *Ibidem*, supliment 1979, pp. 35–39.

⁷⁶ *Ibidem*, supliment 1979, pp. 242–244.

⁷⁷ *Ibidem*, An LIV (1977), vol. XXXIX, nr. 4, pp. 411–422.

⁷⁸ *Ibidem*, An XI (1968), nr. 2, pp. 127–132.

⁷⁹ *Ibidem*, An XLVII (1970), vol. XXXII, nr. 2, pp. 429–476.

⁸⁰ *Ibidem*, An LXVI (1989), vol. LI, nr. 1, pp. 26–32.

⁸¹ *Ibidem*, An LXIV (1987), vol. XLVIII, nr. 3, pp. 292–297.

⁸² *Ibidem*, supliment 1979, pp. 186–190.

⁸³ *Ibidem*, An LI (1974), vol. XXXVI, nr. 1–2, pp. 265–267.

⁸⁴ *Ibidem*, An LIV (1977), vol. XXXIX, nr. 3, pp. 336–338.

⁸⁵ *Ibidem*, An L (1973), vol. XXXV, nr. 1, pp. 43–52.

⁸⁶ *Ibidem*, An LII (1975), vol. XXXVII, nr. 2, pp. 171–178.

⁸⁷ *Ibidem*, An LIX (1982), vol. XLIV, nr. 2, pp. 154–165.

*europeană*⁸⁸, *Permanență și continuitate în vatra românească*⁸⁹, Natalia Trandafirescu, *Un document despre tiparnița și școala de la Govora întemeiate de Matei Basarab*⁹⁰, Ileana Bazac, *Arhiva lui Horea*⁹¹, Olivia Pescariu, *Dispozițiuni din anul 1774 privitoare la perceperea impozitului în Ardeal*⁹², Elena Gheorghiadă, *Însemnări pe marginea testamentelor originale din Arhivele Statului Iași*⁹³, Minodora Duzichevici, *Câteva documente asupra familiei Hurmuzaki*⁹⁴, Alvina Lazea, *Noi izvoare statistice din izvoarele ruse privitoare la Principatele române*⁹⁵, Alecsenia Andone, *Documente ale familiei Bonaparte*⁹⁶, Ioana Constantinescu, *Populația județului Olt după catagrafia din decembrie 1819 – ianuarie 1820*⁹⁷, Viorica Hostiuc, *Activitatea Ligii Culturale în lupta pentru unitatea politică și culturală a tuturor românilor*⁹⁸, Elena Iosefide, *Aspectul documentar al desenelor din jurnalele de campanie ale pictorilor români participanți la Războiul de Independență*⁹⁹, *Comisarii de propagandă – elemente active în revoluția din Țara Românească*¹⁰⁰.

Alte angajate ale arhivelor, dar și femei specializate în cercetări istorice, din ce în ce mai numeroase din anii '80, au abordat o paletă tematică largă, au publicat articole de arhivistică, prezentări de fonduri, documente și merită să fie cunoscute: Sanda Bădărău, Ioana Burlacu, Maria Dogaru, Mioara Tudorică, Silvia Vătafu Găitan, Cristina Feneșan, Ana Cristina Halichias, Elena Gheorghe, Maria Ursuțiu, Natalia Trandafirescu, Cristina Dinu, Veronica Vasilescu, Elisabeta Ioniță, Filofteia Rânziș, Sanda Racoviceanu, Lidia Mihăilescu, Maria Pârvulescu, Monica Cruceru, Viorica Solomon, Corina Crăciun, Lucia Taftă, Cornelia Crivăț, Maria Klaus, Valeria Costăchel, Elena Moisuc, Olimpia Guțu, Silvia Popovici, Ana Ionescu, Filofteia Mihai, Livia Prună, Nina Păsculescu, Emilia Poștăriță, Voica Coman, Stanca Bounegru, Viorica Cernătescu, Vasilica Szasz, Gabriela Vidis, Viorica Hostiuc, Valentina Postelnicu, Ecaterina Hanganu, Gabriela Mărășoiu, Maria Marin, Olga Cicanci, Maria Bobaru, Monica Vlaicu, Violeta Sima, Graziella Bobulescu, Varvara Aioanei, Florica Ranca, Elena Dima, Florența Ivaniuc, Lidia Brânceanu, Rodica Mușetoiu, Elena Iosefide, Elena Ciucă, Elena Cozma, Simona Ceaușu, Adina Berciu-Drăghicescu, Maria Georgescu, Silvia Moldovan, Anca Gheță, Luminița Munteanu, Eleonora Mitrescu, Iolanda Țighiliu, Ana

⁸⁸ *Ibidem*, An LVIII (1981), vol. XLIII, nr. 3, pp. 337–350.

⁸⁹ *Ibidem*, An L XIV(1987), vol. XLIX nr. 3, pp. 239–257.

⁹⁰ *Ibidem*, An LIX (1982), vol. XLIV, nr. 3, pp. 258–264.

⁹¹ *Ibidem*, An IV (1961), nr. 2, 1961, pp. 151–178.

⁹² *Ibidem*, vol. VI, 1, 1944, pp. 131–136.

⁹³ *Ibidem*, vol. V, 2, 1943, pp. 428–432.

⁹⁴ *Ibidem*, vol. V, 2, 1943, pp. 449–453.

⁹⁵ *Ibidem*, An L (1973), vol. XXXV, nr. 1, pp. 53–95.

⁹⁶ *Ibidem*, An XLII (1980), nr. 1, pp. 86–98.

⁹⁷ *Ibidem*, An LIII (1976), vol. XXXVIII, nr. 4, 1976, pp. 398–412.

⁹⁸ *Ibidem*, Supliment 1979, pp. 235–240.

⁹⁹ *Ibidem*, Supliment 1977, pp. 108–115.

¹⁰⁰ *Ibidem*, Supliment 1973, pp. 105–107

Dragomirescu, Natalia Drăghici, Magdalena Anastase, Magdalena Stoicescu, Ileana Petrescu, Lucia Tornea, Lucia Djamo-Diaconiță.

În „Revista Arhivelor” au publicat și cercetătoare de la diferite instituții din țară, de exemplu Cornelia Bodea *Avram Iancu și Curtea de la Viena*¹⁰¹, Cristina Feneșan – *Un izvor osman referitor la expediția lui Sinan Pașa în Țara Românească*¹⁰², *Începuturile dominației otomane asupra Banatului la 1541*¹⁰³ ș.a.

O evoluție numerică ascendentă a femeilor care au publicat studii în „Revista Arhivelor” în anii 1924–1989 se poate observa din tabelul alăturat:

Tabel 1

Numărul femeilor care au publicat în revistă

Numărul femeilor care au publicat în „Revista Arhivelor”	Anii '20	Anii '30 (un singur număr: 1936–1937)	Anii '40 (câte un număr în anii 1940–1946)	Anii '50 (câte două numere în 1958 și 1959)	Anii '60	Anii '70	Anii '80
	3	–	7	4	46	52	71

Despre unele din aceste cercetătoare, așa cum am evidențiat mai sus, s-au păstrat informații biografice, dar despre viața și realizările celor mai multe dintre aceste autoare, de regulă arhiviste, nu s-a scris nimic și au rămas în uitare.

Concluzii

„Revista Arhivelor”, prin cele peste 100 de numere care au apărut în anii 1924–1989, cu peste 40.000 de pagini, cu studii istorice documentate, bazate pe izvoare arhivistice, de specialitate arhivistică, dar și despre diverse evenimente, personalități, opere de artă din istoria României, constituie o publicație profesională, de înaltă ținută științifică.

Autorii studiilor publicate în „Revista Arhivelor” au fost istorici, academicieni, muzeografi, arhiviști, cu o reprezentare din ce în ce mai largă a femeilor cercetătoare. Articolele lor, cu o tematică diversă, s-au fundamentat pe tezaurul arhivistic păstrat în depozitele ANR din toată țara. În raport cu schimbările economice, sociale, politice și culturale a evoluat și „Revista Arhivelor”, în număr mai restrâns, și cantitativ și tematic, în anii interbelici, mai numeroase și diverse în anii '60 – '80.

„Revista Arhivelor” s-a impus pe plan național printre cele mai importante reviste de specialitate. A colaborat și a fost sprijinită de alte periodice

¹⁰¹ *Ibidem*, An XLIX (1972), vol. XXXIV, nr. 4, pp. 565–581.

¹⁰² *Ibidem*, An LVII (1980), vol. XLII, nr. 1, pp. 77–86.

¹⁰³ *Ibidem*, An LXIV (1987), vol. XLIX, nr. 1, pp. 38–45.

contemporane, precum „Revista de Istorie”, „Revista muzeelor și monumentelor”, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” Iași, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie” Cluj, „Revue romaine d’histoire”, „Magazin istoric”.

Prin studii și rezumate în limbi de circulație, revista s-a afirmat și pe plan extern, a circulat în țări din Europa, Asia, America, în arhive, biblioteci, universități, instituții de cercetare.

Prin varietatea și vastitatea documentelor păstrate la Arhivele Naționale ale României, a bogatului Fond Arhivistic Național continuu prezentat în „Revista Arhivelor”, această publicație a fost și este un instrument de lucru util pentru cercetători și studenți, contribuind la formarea cadrelor de arhiviști, la progresul istoriografiei românești.

De-a lungul anilor, în raport cu transformările social-economice, politice și culturale, pe plan național și internațional, „Revista Arhivelor”, prin informațiile documentate, variate și importante transmise, a reușit să se plaseze în rândul celor mai prestigioase publicații științifice din România.

Bibliografie

- Arhivele Statului –125 ani de activitate 1831–1956*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1957.
- Bibliografia arhivisticii românești*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1969.
- Mera, Laurențiu, *Îndreptar arhivistic pentru personalul care creează, păstrează și folosește documente*, Cluj-Napoca, Editura Cartimpex, 2001.
- Revista Arhivelor 1924–1985. Bibliografie tematică*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1988.
- Bălan, Constantin, „*Revista Arhivelor*” la 70 de ani de la apariție (1924–1989), în „*Revista Arhivelor*”, București, 1994, nr. 1.
- Ioniță, Elisabeta, *Femeile din România și Marea Unire din 1918*, în „*Revista Arhivelor*”, vol. XLI, 1979, Supliment.
- Ioniță, Elisabeta, *Prima organizație de femei din România*, în „*Revista Arhivelor*”, An LIX, vol. XLIV (1982), nr. 4.
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Revista Arhivelor în anii 1938–1947. Proiecte și realizări*, în „*Revista Arhivelor*”, Anul LI (1974), volum XXXVI
- Arhivele Naționale ale României, Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Direcția Generală a Arhivelor Statului, dosarele: 7/1913, 924/1924, 2/1948, 1, 6/1950, 128–129/1951, 17/1952, 119/1955, 3/1958, 102/1960, 45/1961, 104/1961; fond Școala de Arhivistică, dosarele: 20/1938, 29/1941; fond familial Aurelian Sacerdoțeanu, dosar 881

Reviste

- „Boabe de grâu”, An I, nr. X, decembrie 1930, p. 598.
- „*Revista Arhivelor*”: vol. I, nr. 1–3, 1924–1926; An II, nr. 3, 1926; vol. II, nr. 4–6/1927–1929; vol. III, 1, nr. 6–8, 1936–1937; vol. III, 2, nr. 8, 1939; vol. IV, 1, 1940; vol. IV, 2, 1941; vol. V, nr. 1, 1942; vol. V, nr. 2, 1943; vol. VI, 1, 1944; vol. VII, 1, 1946;

vol. VII, 2, 1947; Serie nouă, an I (1958), nr. 1, 2; An II (1959), nr. 2; An III (1960), nr. 1; An IV (1961), nr. 2; An XI (1968), nr. 2; An XLVII (1970), vol. XXXII, nr. 2; An XLVIII (1971), vol. XXXIII, nr. 1, 4; An XLIX (1972), vol. XXXIV, nr. 4; An L (1973), vol. XXXV, nr. 1, Supliment; An LI (1974), vol. XXXVI, nr. 1-2; An LII (1975), vol. XXXVI, nr. 2, 4; An LIII (1976), vol. XXXVIII, nr. 4; An LIV (1977), vol. XXXIX, nr. 1, 2, 3, 4, Supliment; Anul LVI (1979), vol. XLI, nr. 1, Supliment; An XLII (1980), nr. 1; An LVIII (1981), vol. XLIII, nr. 3; An LIX (1982), vol. XLIV, nr. 2, 3; An LXIII (1986), vol. XLVIII, nr. 4; An LXIV (1987), vol. XLVIII, nr. 1, 3; An LXV (1988), vol. L, nr. 1, 3; An LXVI (1989), vol. LI, nr. 1, 2, 3; 1994, nr. 1.